

УДК 346.7

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ ЗА РИНКОМ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Левченко Валентина Петрівна,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри фінансів
та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
e-mail: valentyana.levchenko@gmail.com

Анотація. Проаналізовано інструменти державного впливу на фінансових посередників в Україні. Здійснено узагальнення проблем розвитку страхових компаній, недержавних пенсійних фондів і кредитних спілок в Україні. Сформовано стратегічні засади поліпшення інструментарію державного регулювання і нагляду за ринком небанківських фінансових послуг України. Визначено очікувані результати від упровадження запропонованих інструментів державного впливу.

Ключові слова: державне регулювання, ринок небанківських фінансових послуг, страхові компанії, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 3; бібл.: 18.

STRATEGIC DIRECTIONS OF IMPROVING THE TOOL OF STATE REGULATION AND SUPERVISION FOR THE MARKET OF NON-BANK FINANCIAL SERVICES OF UKRAINE

Levchenko Valentyna,
Ph. D., Assistant Professor of finance
and the financial and economic security
Kyiv National University of Technology and Design
e-mail: valentyana.levchenko@gmail.com

Abstract. The tools of state regulation, supervision, and control over financial intermediaries in Ukraine are analyzed. A generalization of the problems of the development of insurance companies, non-state pension funds and credit unions in Ukraine is made. The strategic principles for improving the tools of state regulation and supervision of the market of non-bank financial services of Ukraine are formed. The expected results from the implementation of the proposed instruments of state influence are determined. The system of regulatory and supervisory bodies and instruments, which provided the complex operation will ensure the continuous development of the market in the market of non-bank financial services of Ukraine is formalized. The requirements for regulation and supervision of the non-banking financial services market, which will stimulate the effective activity of insurance companies, credit unions, and non-state pension funds, are established.

Keywords: government regulation, non-bank financial services market, insurance companies, credit unions, non-state pension funds. Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 3; bibl.: 18.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ УЛУЧШЕНИЯ ИНСТРУМЕНТАРИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И НАДЗОРА ЗА РЫНКОМ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ

Левченко Валентина Петровна,
кандидат технических наук,
доцент кафедры финансов
и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна
e-mail: valentyana.levchenko@gmail.com

Аннотація. Проаналізовані інструменти державного впливу на фінансових посередників в Україні. Осуществлено обобщення проблем розвитку страхових компаній, негосударственных пенсiонних фондів і кредитних союзів в Україні. Сформировані стратегічні основи удосконалення інструментарія державного регулювання і надзора за ринком небанківських фінансових послуг України. Определені очікувані результати від впровадження запропонованих інструментів державного впливу.

Ключевые слова: державне регулювання, ринок небанківських фінансових послуг, страхові компанії, кредитні союзи, негосударственные пенсiонні фонди.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 3; библ.: 18.

Вступ. Особливістю функціонування фінансових установ є оперування значним обсягом залучених і запозичених коштів. Тому державні органи регулювання повинні виконувати роль суспільних гарантів на певній території та для певного соціуму, тобто створювати додатковий захист через владні розпорядження, рекомендації, правила, інші заходи примусового характеру.

Крім регулятивного і наглядового впливу, уповноважені державні органи покликані створювати всім учасникам ринку фінансових послуг передумови для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності, належної поінформованості та відкритості ринку.

Наслідки глобальної фінансової кризи 2008 року актуалізували роль державних органів регулювання у процесах забезпечення стійкості ринку небанківських фінансових послуг і загострили питання розроблення стратегічних рішень поліпшення інструментів державного впливу, оскільки ринкові методи автоматичного зрівноваження ринку не забезпечили достатню ефективність.

Вищезазначені аспекти посилюють необхідність наукового обґрунтування прийнятних підходів до зваженого та комплексного регулювання і нагляду діяльності фінансових установ з метою захисту інтересів суспільства та контролю ризиків.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Проблематикою державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг України в економіці займалися такі вітчизняні дослідники, як О. Є. Картамишева [1], О. В. Клименко [2], І. О. Лютий і Н. В. Дрозд [3], В. Й. Плиса [4], Н. В. Приказюк [5], С. Л. Сухонос [6], К. М. Чаплигін [7], І. О. Школьник [8], М. Д. Щербан [9].

Однак досі актуальними залишаються питання практичного впровадження новітніх підходів до державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг України та формування стратегії діяльності Нацкомфінпослуг, а також її узгодженої діяльності з іншими державними органами регулювання, нагляду і контролю в Україні.

Метою статті є розроблення пропозицій щодо стратегічних напрямів поліпшення інструментарію державного регулювання і нагляду за ринком небанківських фінансових послуг України.

Результати дослідження. Діяльність різних учасників ринку небанківських фінансових послуг визначається особливими інструментами впливу на них держави.

Найбільш потужними і соціально значимими в Україні серед суб'єктів ринків небанківських фінан-

сових послуг є страхові компанії, кредитні спілки та недержавні пенсiонні фонди, в активах цього ринку зазначені фінансові установи в середньому займають близько 80%.

Виходячи з цього, зосередимо нашу увагу на конкретних заходах щодо регулювання, нагляду і контролю в межах кожного з вищезазначених суб'єктів господарювання.

Досить складним завданням для держави є створення ефективної системи регулювання страхового ринку. Тому важливим елементом є запровадження дієвих заходів впливу для стабільного функціонування страховиків.

На даний момент розвитку вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг основними інструментами регулювання і нагляду за діяльністю страхових компаній виступають: перевірка на відповідність вимог щодо створення даної організації; внесення до державного реєстру фінансових установ; видача ліцензій на провадження певних видів діяльності; визначення правил діяльності на страховому ринку; встановлення тарифів на обов'язкові види страхування; збір та аналіз звітності; розроблення і перевірка відповідності нормативам діяльності; застосування системи санкцій та штрафів за порушення правил діяльності; застосування розпоряджень регулятора про усунення порушень; анулювання ліцензій; відсторонення керівництва і введення тимчасової адміністрації; розроблення процедури реорганізації та ліквідації; виключення з реєстру [10; 11].

Динаміка основних параметрів страхового ринку України за останні роки вказує на його зростання. Однак інституційні та функціональні характеристики ринку загалом не враховують реальних потреб держави і положень європейських стандартів.

Найбільш суттєвими проблемами регулятивно-наглядового характеру у сфері розвитку ринку страхових послуг в Україні є:

- недосконалість нормативно-правового регулювання та організації здійснення нагляду за установами ринку загалом;
- низький рівень довіри населення до інституту страхування;
- схильність окремих страховиків до шахрайства і нехтування правами страхувальників;
- інформаційна обмеженість потенційних споживачів щодо загальних умов та особливостей діяльності страхових компаній.

У зв'язку з вищезазначеним доцільно узагальнити проблеми розвитку страхового ринку, розробити шляхи їх розв'язання та спрогнозувати можливі напрями діяльності страховиків (табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми страхового ринку України, можливі шляхи їх розв'язання
у сфері державного регулювання та ідентифікація напрямів подальшого розвитку

Проблеми	Шляхи розв'язання	Результати і напрями (перспективи) подальшого розвитку
1. Недосконалість нормативно-правового забезпечення страхової діяльності з оцінки платоспроможності та ризиків	Розроблення законодавчої бази відповідно до принципів та стандартів Міжнародної асоціації страхового нагляду. При створенні документів важливо врахувати інтереси саморегульованих організацій. Запровадження подання щомісячної звітності та її перевірка стосовно відповідності адекватно розробленим нормативам	Інтеграція страхового ринку до європейського та світового фінансового простору у зв'язку з адаптацією до міжнародних норм і підвищення фінансової стійкості з паралельним нарощенням активів
2 Низький рівень довіри населення до інституту страхування	Зменшення кількості страхових компаній шляхом виведення з ринку найбільш нестійких страховиків методом проведення жорсткого стрес-тестування, подальше сприяння розвитку мережі компаній, які залишилися	Упевненість споживачів щодо надійності, платоспроможності та стійкості страхових компаній. Створення потужних страхових компаній з відмінною репутацією, які мають низьку ймовірність банкрутства
3. Схильність окремих страховиків до шахрайства та нехтування правами страхувальників	Запровадження жорсткіших умов доступу на ринок, збільшення обсягу статутного капіталу і вимог до страхових резервів. Перегляд розміру штрафів та санкцій у разі неправомірного виконання зобов'язань перед клієнтами, своєчасне застосування заходів первинного фінансового моніторингу	Унеможливлення доступу на ринок слабких компаній, які в перспективі можуть бути схильними до порушень. Імпульс для подальшого виконання всіх правил діяльності на ринку фінансових послуг. Гарантування повноти виконання зобов'язань, узятих на себе страховою компанією
4. Брак інформації в потенційних споживачів про загальні умови та особливості діяльності страхових компаній	Активна реалізація загальнодержавної програми підвищення фінансової грамотності населення. Активізація роботи страховиків з приводу ведення веб-сторінок, на яких висвітлюватимуться деталі щодо пропонуванних страхових продуктів та міститимуться калькулятор розрахунку вартості кожного з них	Підвищення обізнаності споживачів страхових послуг щодо вартості та умов надання страхових продуктів, можливість порівняння пропонуванних послуг страховими компаніями. Проведення страховиками політики максимальної відкритості

Примітка. Розробка автора.

На нашу думку, основними ж кроками, які повинні здійснити Нацкомфінпослуг спільно з Верховною Радою, Кабінетом Міністрів України, НБУ, Держфінмоніторингом і Державною фіскальною службою з метою розв'язання зазначених проблем і досягнення визначених перспектив, є такі:

1) ухвалення нової редакції проекту закону України «Про страхування», в якому встановлюється підвищення вимог до платоспроможності страхових компаній, розроблених згідно з директивою ЄС Solvency II, яка акумулює підходи до достатності та якості фінансових ресурсів у страховиків, особливостей нагляду за ними і вимоги до звітності. Це надасть можливість сформувати потужні страхові компанії, які будуть спроможні не тільки надавати значне за обсягом та якістю страхове покриття, а й виходити на міжнародний ринок капіталу, залучаючи в національну економіку додаткові фінансові ресурси;

2) посилення системи моніторингу процесу використання страхових компаній з метою легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом (ухилення від оподаткування, виведення грошових коштів за кордон) завдяки спільній діяльності Нацкомфінпослуг, НБУ, Держфінмоніторингу і Державної фіскальної служби у сфері своєчасного виявлення сумнівних операцій за участі страховиків. Це забезпечить не тільки очищення страхового ринку від схемних страховиків, а й знизить ризик порушення рівноваги всієї фінансової системи України;

3) стимулювання підвищення інвестиційної привабливості страхового ринку України за рахунок підвищення його капіталізації, зниження податкового навантаження як на страхові компанії, так і врахуван-

ня страхових операцій у базі оподаткування суб'єктів господарювання, а також запровадження нових видів обов'язкового страхування. Нацкомфінпослуг спільно з Верховною Радою України повинні підвищити вимоги до обсягів статутного капіталу страховиків; Нацкомфінпослуг разом із Державною фіскальною службою – розробити нову систему оподаткування страховиків, яка б не включала елементи подвійного оподаткування; Нацкомфінпослуг разом із Кабміном – затвердити перелік обов'язкових видів страхування (наприклад, обов'язкове медичне страхування) і запровадити їх на практиці. Безумовно, останній крок не може бути повноцінно реалізований без налагодження усієї структури медичного страхування. Крім того, ми вважаємо, що надання медичному страхуванню обов'язкового статусу стане стимулом справжнього реформування медичної сфери в Україні.

Для ефективного регулювання діяльності недержавних пенсійних фондів, забезпечення їхнього сталого розвитку, здійснення контролю за диверсифікацією активів, відвернення можливості втрати пенсійних заощаджень Нацкомфінпослуг повинні здійснюватися дієві заходи впливу. Тому до цих установ державою застосовуються такі інструменти впливу: дотримання порядку реєстрації установи; ліцензування осіб, що здійснюють управління фондом; вимоги до розміру та порядку формування статутного капіталу; кваліфікаційні вимоги до працівників цієї сфери; установлення обмежень до видів пенсійних схем; вимоги до якості активів НПФ та їх диверсифікація; заборона нецільового використання активів; вимога щодо розмежування і відокремлення активів пенсійного фонду; установлення обмежень щодо розміру тарифів на послуги;

унеможливлення оголошення установи банкрутом; відповідальність за порушення законодавства; застосування адміністративних чи фінансових санкцій.

Надмірне зловживання повноваженнями унеможливується за рахунок граничних розмірів оплати послуг установ, які здійснюють недержавне пенсійне забезпечення. Також у разі завдання ними збитків учасникам НПФ відбувається обов'язкове відшкодування в порядку, встановленому законодавством. Усі установи, які здійснюють обслуговування діяльності

недержавного пенсійного фонду, повинні складати фінансову звітність, що дозволяє контролювати обіг фінансових ресурсів. Для НПФ установлений особливий порядок ліквідації шляхом передання коштів до іншого фонду, страховика або на депозитний рахунок комерційного банку [11; 13].

Подальший розвиток вітчизняного ринку недержавного пенсійного забезпечення, насамперед, потребує вдосконалення регуляторної політики і підвищення рівня наглядової діяльності в цій сфері (табл. 2).

Таблиця 2

Проблеми ринку недержавного пенсійного страхування України, можливі шляхи їх розв'язання у сфері державного регулювання та ідентифікація напрямів подальшого розвитку

Проблеми	Шляхи розв'язання	Результати і напрями (перспективи) подальшого розвитку
1. Прийняття ризиків безпосередньо учасниками НПФ	Створення державою системи гарантування пенсійних вкладів, яка відшкодуватиме внески в разі неможливості їх відшкодування НПФ	Захист прав учасників НПФ і збереження реальної вартості накопичувальних активів. Упевненість споживачів у стабільності розвитку НПФ та зростання пенсійних внесків
2. Негативний вплив інвестиційних ризиків	Постійний моніторинг державою виконання НПФ вимог щодо диверсифікації, якості та рівня ліквідності активів	Гарантування ефективності діяльності НПФ, унеможливлення втрати коштів вкладниками. Обмеження негативного впливу інвестиційних ризиків
3. Ризиковість операцій пенсійних фондів з інвестування активів у фінансові інструменти засновників та афілійованих осіб	Заборона (обмеження) таких операцій, а також установлення вимог обов'язкового розкриття інформації перед споживачами та радою небанківської фінансової установи про зміст таких операцій	Відкритість і прозорість діяльності НПФ. Скорочення шахрайських дій через діяльність НПФ
4. Брак інформації про реальних власників НПФ	Посилення інституційної спроможності регуляторів при здійсненні нагляду за установами сфери недержавного пенсійного обслуговування та розширення повноважень з отримання інформації про власників	Ведення НПФ прозорої політики, збільшення довіри населення до таких фінансових посередників
5. Неточність переліку активів, які можуть бути використані НПФ	Розроблення на законодавчому рівні переліку можливих активів (інструментів) та їх характеристики, що можуть бути використані НПФ для інвестування. Установлення основної вимоги до прозорості визначення точної вартості таких інструментів, використовуючи як базовий показник для цього чисту вартість одиниці внесків	Забезпечення Нацкомфінпослуг адекватної ситуації в галузі інвестування НПФ унаслідок аналізу результатів такої діяльності. Це дасть можливість вкладення диверсифікованих активів, що сприятиме збереженню пенсійних внесків навіть в умовах нестабільності. Падіння вартості одного інструменту компенсуватиметься іншим
6. Розмитість можливих об'єктів інвестування	Включення до інвестиційної декларації переліку критеріїв, які визначають вибір пенсійною установою об'єктів для інвестування. Установлення обов'язковості виконання вимог затвердженої інвестиційної декларації для компаній з управління активами НПФ. Повноваження з дотримання цього положення покласти на зберігачів	Гарантування прозорого і контрольованого процесу інвестування активів фінансової установи. Передбачається вкладення активів у надійні джерела, що зменшуватиме рівень їхніх втрат. У зв'язку з цим підвищиться стабільність НПФ, що сприятиме збільшенню кількості учасників
7. Низька якість державного нагляду на ринку небанківських фінансових послуг	Визначення ролі та рівня відповідальності членів рад (визначення напрямів інвестиційної політики та критеріїв інвестування), а також контролю за діяльністю установ, які обслуговують НПФ (посилення ролі та передбачення відповідальності зберігача; запровадження систем управління ризиками та органів внутрішнього аудиту в компаніях з управління активами НПФ)	Забезпечення відкритості складу і функціонування системи управління НПФ. Посилення ролі внутрішнього контролю, гарантування співпраці з регулювання структурних підрозділів НПФ і регулятора ринку небанківських фінансових послуг, що призведе до стабільної та ефективної роботи НПФ

Примітка. Розробка автора.

Зважаючи на той факт, що пенсійна реформа в Україні є стратегічним завданням влади та її безпосереднім обов'язком перед міжнародними організаціями, Нацкомфінпослуг має можливість реалізувати всі необхідні кроки подальшого розвитку цього сегмента ринку небанківських фінансових послуг, а саме:

1) на рівні Кабінету Міністрів і Верховної Ради України ініціювати створення системи гарантування пенсійних вкладів, яка, на наш погляд, не стільки за-

безпечить високу ймовірність повернення втрачених пенсійних вкладів, скільки впливатиме на свідомість споживачів і виступатиме додатковим фактором збереження коштів населення;

2) на рівні спільних робочих груп із НКЦПФР сформувати механізм комплексного моніторингу інвестиційної діяльності НПФ. За умови розвитку недержавного пенсійного страхування цей сегмент ринку небанківських послуг може стати найпотужнішим

інвестором у національну економіку і тоді вже, на нашу думку, потрібно буде й чітко встановлювати вимоги до інвестиційного портфеля з частками державно приваблених проектів;

3) на рівні Нацкомфінпослуг розробити положення з обов'язкового внутрішнього аудиту НПФ. На нашу думку, такий крок є особливо актуальним виходячи з тієї позиції, що Нацкомфінпослуг не спроможна на даний момент ефективно проводити аналіз господарської та особливо інвестиційної діяльності НПФ, а ефективно працюючих саморегульованих організацій, які також мали б змогу здійснювати такий контроль, на цьому сегменті ринку небанківських фінансових послуг немає.

Державне регулювання діяльності кредитних спілок здійснюється з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг при кредитуванні. У зв'язку з цим відбувається втручання держави у функціонування таких установ за рахунок таких інструментів: реєстрація юридичної особи; ліцензування; видача дозволів на провадження певних видів діяльності; вимоги до програмного забезпечення і технічного обладнання; вимоги щодо кваліфікації керівника і головного бухгалтера; наявність внутрішніх положень; контроль

порядку проведення внутрішнього аудиту; встановлення вимог до капіталу і норм платоспроможності; застосування нормативів якості активів, ризиковості операцій і прибутковості; дотримання кредитними спілками норм ліквідності; формування і використання резервів та порядок покриття збитків; контроль якості управління; вимоги до складання регуляторної звітності та публічної інформації про діяльність; анулювання ліцензії; накладення штрафних санкцій; організація позачергових зборів учасників; відсторонення керівництва від управління; введення тимчасової адміністрації [14; 15].

Нагляд за станом діяльності кредитних спілок повинен передбачати контроль за дотриманням ними основних фінансових показників: коефіцієнта достатності капіталу, коефіцієнта платоспроможності, рівня прибутковості, стану якості активів і ліквідності.

Узагальнення проблем і формування шляхів їх розв'язання, а також оцінку можливих результатів наведено в табл. 3. Діяльність кредитних спілок України повинна спиратися на загальновизнані принципи кооперації, зокрема, щодо участі членів у загальних зборах спілки, впливу на діяльність її органів управління, фінансову діяльність.

Таблиця 3

Проблеми ринку кредитних спілок України, можливі шляхи їх розв'язання у сфері державного регулювання та ідентифікація напрямів подальшого розвитку

Проблеми	Шляхи вирішення	Результати і напрями (перспективи) подальшого розвитку
1. Недостатній рівень реалізації Нацкомфінпослуг функцій регулювання	Упровадження системи оцінки ризиків і визначення граничних значень коефіцієнтів, у разі недотримання яких нагляд за відповідною кооперативною фінансовою установою повинен мати індивідуальний характер. Система регулювання повинна базуватися на коефіцієнтному аналізі фінансової діяльності та оцінці якісних показників	Полегшення процесу виявлення проблемних установ. Своєчасне виявлення ризику неповернення установою залучених коштів фізичних осіб і настання неплатоспроможності. Підвищення довіри з боку споживачів послуг, ліквідація негативного іміджу кредитних спілок
2. Висока ймовірність виявлення недостовірності поданих даних фінансової та регуляторної звітності	Проведення поглибленого аналізу та оцінки якості кредитного портфеля, капіталу та відповідності порядку його формування, структури активів і пасивів, фактичної прибутковості кредитної спілки. Додатковим способом інформаційного забезпечення повинні стати результати інспекційної перевірки кредитних спілок спеціалістами Нацкомфінпослуг і звіти аудиторів	Своєчасне виявлення кризових явищ у діяльності кредитних спілок і, як результат, підвищення рівня їхньої фінансової стійкості
3. Недосконалість системи оцінки ризиків	Розроблення вимог регулятора до обов'язкового резервування певної суми коштів (у відсотках до обсягу валового кредитного ризику) на відповідних рахунках у банках зі стабільним інвестиційним рейтингом. Створення внутрішніх систем управління ризиками у кредитних спілках	Консолідація наглядових зусиль уповноваженого органу і керівництва спілок. Гарантування виконання зобов'язань таких установ перед споживачами послуг, підвищення рівня впевненості громадян у захищеності їхніх інтересів
4. Неточності в системі нагляду	Забезпечення розкриття інформації кредитними спілками про їхній фінансовий стан своїм членам. Визначення вимог до аудиторських висновків стосовно достовірності фінансової звітності. Установлення відповідальності аудиторів за підтвердження недостовірної інформації	Гарантування подання кредитними спілками достовірної фінансової звітності та постійний її моніторинг державним регулятором, що призведе до стабільності функціонування установ. Забезпечення створення умов для розширення клієнтської бази
5. Нерозвиненість внутрішнього контролю	Органи управління зобов'язані забезпечити комплексний щоденний аналіз результатів своєї діяльності та прогнозування їх у майбутньому. Результати такого аналізу обов'язково необхідно доводити до відома органів управління і надавати на вимогу членів кредитної спілки	Гарантування швидкого реагування на виявлені у кредитній спілці проблеми та їх розв'язання. Створення необхідного підґрунтя для регулювання державою діяльності кредитних спілок, удосконалення роботи Нацкомфінпослуг

Джерело: власна розробка автора

Кредитним спілкам дуже важко конкурувати з банками на кредитному ринку, їхніми основними споживачами є невеликі підприємці та населення. Проте функціонування таких фінансових посередників

на небанківському фінансовому ринку є необхідною умовою його ефективного розвитку. Кредитні спілки виступають тим інструментом для підприємців, який спроможний забезпечити їхній бізнес потрібними фі-

нансовими ресурсами. У цьому разі Нацкомфінпослуг повинна в індивідуальному порядку разом із саморегульованими організаціями проводити всі необхідні перетворення.

Отже, найбільш нагальними проблемами, які потребують розв'язання щодо нагляду за кредитним спілками, є:

1) формування репрезентативної системи оцінювання фінансової стійкості та кредитоспроможності кредитної спілки. Методика повинна враховувати всі особливості діяльності кредитних спілок і не бути сильно «вибагливою» або, навпаки, простою до виконання. Крім того, період подання кредитними спілками інформації для розрахунку показників фінансової стійкості має бути щомісячним, оскільки платоспроможність кредитних спілок може залежати від суми одного кредиту;

2) на основі впровадження зарубіжного досвіду зобов'язати кредитні спілки використовувати методику оцінювання власного кредитного ризику. На нашу думку, за рахунок цього кроку Нацкомфінпослуг зможе досягнути значно меншого рівня банкрутства таких фінансових посередників;

3) формування ефективної системи підвищення кваліфікації працівників кредитних спілок. У разі діяльності кредитних спілок, на нашу думку, такий крок є особливо актуальним, оскільки здебільшого це організації, засновані її членами, які зазвичай не мають спеціальної освіти і знань у кредитуванні.

Отже, система реалізації регулятивно-наглядових функцій суб'єктів ринку небанківських фінансових послуг повинна формуватись на сучасних засадах інтеграції та консолідованості зусиль, прозорості та транспарентності (рис.).

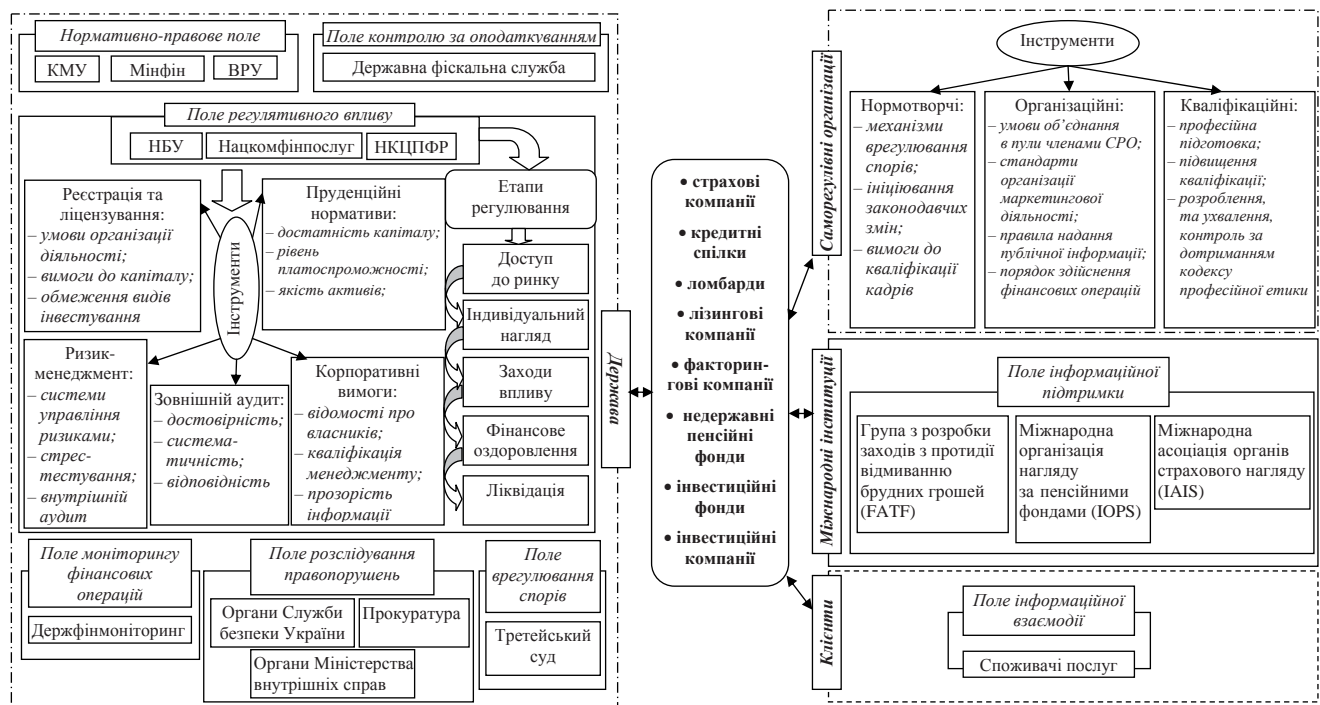

Рис. Система органів та інструментів регулятивно-наглядової діяльності на ринку небанківських фінансових послуг

Примітка. Складено за [17; 18].

Спинимось на цій схемі більш детально, оскільки варто зауважити, що, на нашу думку, новітня система регулювання ринку небанківських фінансових послуг України повинна включати всі зазначені на рисунку поля діяльності. Так, на особливу увагу заслуговує поле регулятивного впливу, де НБУ, Нацкомфінпослуг і НКЦПФР повинні здійснювати узгоджену діяльність із усебічного оцінювання ризику втрати стійкості фінансовими посередниками, а також пруденційного нагляду, оскільки в умовах систематичних кризових явищ, які спіткають вітчизняну економіку кожні п'ять років, своєчасне попередження деструктивних факторів виходить на перший план. Такі кроки повинні відбуватись, по-перше, за рахунок створення спільних робочих груп трьома державними регуляторами, по-

друге, за рахунок розвитку методичних засад системи оцінювання ймовірності виникнення внутрішніх і зовнішніх шоків.

У межах поля інформаційної підтримки представлені міжнародні організації, директиви і положення яких повинні бути реалізовані на вітчизняному ринку небанківських фінансових послуг. Проте справедливо зазначити, що нормативно-правові документи FATF, IOPS та IAIS не тільки повинні бути адаптовані до вітчизняних реалій, а й проаналізовані вітчизняними практиками і науковцями, оскільки в таких документах, зазвичай, прописано вимоги до створення національної системи протидії різним видам ризиків (наприклад, ризику втрати платоспроможності та ризику легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом).

У директивах визначаються тільки загальні положення до оцінки ризику.

Ще одним напрямом поліпшення інструментарію регулювання ринку небанківських фінансових послуг України, на який варто звернути додаткову увагу, є саморегулювання. Сучасна вітчизняна система регулювання досліджуваного ринку неможлива без офіційно зареєстрованих саморегулювальних організацій, чого в Україні на даний момент немає. Усі вищезазначені кроки подальшого розвитку системи регулювання різних сегментів ринку небанківських фінансових послуг повинні реалізовуватись за безпосередньої підтримки саморегулювальних організацій, а саме за їхньої ініціативи і методик реалізації.

Визначені перспективи подальшого розвитку страхового, кредитного і ринку недержавного пенсійного забезпечення проявляються за дотримання таких вимог до регулювання і нагляду небанківського ринку фінансових послуг, як:

- посилення ролі та значення інформації зовнішніх аудиторів;
- взаємодія органів фінансово-банківського нагляду в питаннях вироблення стратегії, політики та інформаційного обміну забезпечення виконання своїх функцій;

- забезпечення умов і стимулювання учасників ринку небанківських фінансових послуг до застосування корпоративних принципів господарювання, побудови внутрішніх систем управління та ризик-менеджменту, взаємовідносин і відносин з органами регулювання та нагляду;
- інформаційна відкритість і прозорість політики діяльності небанківських фінансових установ.

Висновки. Запропоновані підходи до розв'язання наявних проблем державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг спрямовані на забезпечення умов і можливостей для досягнення таких параметрів функціонування ринку небанківських фінансових послуг України: зміцнення і забезпечення фінансової стійкості фінансових посередників шляхом запобігання появи та впливу системних ризиків; поліпшення фінансового стану і забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних небанківських фінансових установ; оптимізація чисельності та збільшення частки активів фінансових установ небанківського типу в системі фінансового ринку України; збільшення довіри суспільства до фінансових установ та їхніх продуктів.

Список використаної літератури

1. Картамишева О. Державний нагляд і контроль за діяльністю небанківських фінансово-кредитних установ / О. Картамишева // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 8. – С. 90–93.
2. Клименко О. В. Розвиток системи регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні / О. В. Клименко // Економіка України. – 2014. – № 5. – С. 58–69.
3. Лютий І. О. Вплив держави на ринок фінансового капіталу України / І. О. Лютий, Н. В. Дрозд // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 63–73.
4. Плиса В. Й. Модель державного регулювання страхового ринку в Україні / В. Й. Плиса // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.10. – С. 209–215.
5. Приказюк Н. В. Державне регулювання страхового ринку України: тенденції та перспективи розвитку / Н. В. Приказюк // Фінанси України. – 2010. – № 7. – С. 101–108.
6. Сухонос С. Л. Механізм державного регулювання ринку страхових послуг / С. Л. Сухонос // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 1 (48). – С. 134.
7. Чаплигін К. М. Державне антикризове регулювання небанківських фінансових інститутів в Україні / К. М. Чаплигін // Сталій розвиток економіки. – 2012. – № 5. – С. 54–58.
8. Школьник І. О. Реформування фінансового нагляду під впливом економічної рецесії / І. О. Школьник // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 50–60.
9. Щербан М. Д. Характеристика розвитку державного регулювання кредитної кооперації в Україні [Електронний ресурс] / М. Д. Щербан // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2013. – Вип. 4. – С. 60–66. – (Сер.: Економіка). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2013_4_13.
10. Залетов О. М. Макропруденційний нагляд та регулювання страхового ринку [Електронний ресурс] / О. М. Залетов // Фінансовий простір. – 2014. – № 1. – С. 68–71. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2014_1_9.
11. Яворська Т. В. Адміністративні інструменти державного регулювання страхового підприємництва України [Електронний ресурс] / Т. В. Яворська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2011. – Вип. 27 (1). – С. 33–37. – (Сер.: Економічні науки). – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2011_27\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2011_27(1)_10).
12. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів): Постанова КМУ від 07.12.2016 № 913 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/913-2016-%D0%BE>.
13. Про затвердження вимог до технічного забезпечення та інформаційних систем для ведення персоналізованого обліку учасників недержавного пенсійного фонду: Розпорядження Держкомфінпослуг від 22.06.2004 № 1101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0855-04>.
14. Примерное регулирование для кредитных союзов [Электронный ресурс] / Всемирный Совет кредитных союзов (WOCU). – Режим доступа: www.woccu.org/functions/view_document.php?id=Matrix-Russian.

15. Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ : Директива 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради : від 14.06.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_862.
16. Хомутенко А. В. Стан та перспективи розвитку фінансового контролю у небанківських фінансових установах України – кредитних спілках / А. В. Хомутенко // Економіст. – 2009. – № 2. – С. 49–52.
17. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика : навч. посібник / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 616 с.
18. Корищенко К. Новые вызовы и регулирование финансового сектора в условиях кризиса / К. Корищенко, И. Соловьева // Вопросы экономики. – 2010. – № 4. – С. 100–112.

References

1. Kartamysheva, O. (2009). Derzhavnyy nahlyad i kontrol' za diyal'nisty nebankiv'skykh finansovo-kredytnykh ustanov [State supervision and control over the activities of non-bank financial and credit institutions]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*. (Issue 8), (p. 90–93) [in Ukrainian].
2. Klymenko, O. V. (2014). Rozvytok systemy rehulyuvannya rynkiv nebankiv'skykh finansovykh posluh v Ukrayini [Development of the system of regulation of non-bank financial services markets in Ukraine]. *Ekonomika Ukrayiny – Ukraine economy*. (Issue 5), (p. 58–69) [in Ukrainian].
3. Liutyi, I. O., & Drozd, N. V. (2010). Vplyv derzhavy na rynek finansovoho kapitalu Ukrayiny [Influence of the state on the market of financial capital of Ukraine]. *Finansy Ukrayiny – Finance of Ukraine*. (Issue 8), (p. 63–73) [in Ukrainian].
4. Plysa, V. Y. (2010). Model' derzhavnogo rehulyuvannya strakhovoho rynku v Ukrayini [Model of state regulation of the insurance market in Ukraine]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific Bulletin of UNFU of Ukraine*. (Issue 20.10), (p. 209–215) [in Ukrainian].
5. Prykaziuk, N. V. (2010). Derzhavne rehulyuvannya strakhovoho rynku Ukrayiny: tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku [State regulation of the insurance market of Ukraine: trends and prospects of development]. *Finansy Ukrayiny – Finance of Ukraine*. (Issue 7), (p. 101–108) [in Ukrainian].
6. Sukhonos, S. L. (2010). Mekhanizm derzhavnogo rehulyuvannya rynku strakhovykh posluh [The mechanism of state regulation of the insurance services market]. *Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu DPS Ukrayiny (ekonomika, pravo) – Scientific reporter of the National University of the State Fiscal Service of Ukraine (Economics, Law)*. (Vol. 1, Issue 48), (p. 134) [in Ukrainian].
7. Chaplygin, K. M. (2012). Derzhavne antykrizove rehulyuvannya nebankiv'skykh finansovykh instytutiv v Ukrayini [State anti-crisis regulation of non-bank financial institutions in Ukraine]. *Stalyy rozvytok ekonomiky – Sustainable development of the economy*. (Issue 5), (p. 54–58) [in Ukrainian].
8. Shkol'nyk, I. O. (2010). Reformuvannya finansovoho nahlyadu pid vplyvom ekonomichnoyi retsesiyi [Reforming financial supervision under the influence of economic recession]. *Finansy Ukrayiny – Finance of Ukraine*. (Issue 3), (p. 50–60) [in Ukrainian].
9. Shcherban, M. D. (2013). Kharakterystyka rozvytku derzhavnogo rehulyuvannya kredytnoyi kooperatsiyi v Ukrayini [Characteristics of the development of state regulation of credit co-operation in Ukraine]. *Naukovyy visnyk Uzhhorod'skoho universytetu. Ser.: Ekonomika. – Scientific reporter of Uzhgorod University. Ser.: Economics*. (Issue 4), (p. 60–66). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2013_4_13 [in Ukrainian].
10. Zaliyev, O. M. (2014). Makroprudentsiyiny nahlyad ta rehulyuvannya strakhovoho rynku [Macroprudential supervision and regulation of the insurance market]. *Finansovyy prostir – Financial space*. (Issue 1), (p. 68–71). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2014_1_9 [in Ukrainian].
11. Yavors'ka, T. V. (2011). Administratyvni instrumenty derzhavnogo rehulyuvannya strakhovoho pidpryyemnytstva Ukrayiny [Administrative tools of state regulation of insurance business of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University. Ser.: Economics*. (Issue 27 (1)), (p. 33–37). Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2011_27\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2011_27(1)_10) [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia litsenziynykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti z nadannia finansovykh posluh (krim profesiinoi diialnosti na rynku tsynnykh paperiv) : Postanova KМУ vid 07.12.2016 № 913 [On approval of licensing conditions for the conduct of economic activities for the provision of financial services (except for professional activities in the securities market): Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine from December 7 2016, № 913]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/913-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].
13. Pro zatverdzhennia Vymoh do tekhnichnoho zabezpechennia ta informatsiynykh system dlia vedennia personifikovanoho obliku uchasykiv nederzhavnogo pensiinoho fondu : Rozporiadzhennia Derzhkomfinposluh vid 22.06.2004 № 1101 [On approval of Requirements for technical support and information systems for personnel registration of participants of a non-governmental pension fund: Regulation of the State Committee for Financial Services from Juni 22 2004, № 1101]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0855-04> [in Ukrainian].
14. Primernoe regulirovanie dlya kreditnykh soyuzov [Approximate regulation for credit unions]. (n.d.). *www.woccu.org*. Retrieved from www.woccu.org/functions/view_document.php?id=Matrix-Russian.

15. Pro zapochatkuvannia ta zdiisnennia diialnosti kredytnykh ustanov : Dyrektyva 2006/48/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady : vid 14.06.2006 r. [On the Establishment and Execution of Credit Institutions: Directive 2006/48 / EU of the European Parliament and of the Council from Yuni 14 2006]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_862 [in Ukrainian].
16. Khomutenko, A. V. (2009). Stan ta perspektyvy rozvytku finansovoho kontrolyu u nebankivs'kykh finansovykh ustanovakh Ukrayiny – kredytnykh spilkakh [Status and prospects of financial control development in non-bank financial institutions of Ukraine – credit unions]. *Ekonomist – Economist*. (Issue 2), (p. 49–52) [in Ukrainian].
17. Khodakivs'ka, V. P., & Bieliaiev, V. V. (2002). *Rynok finansovykh posluh : teoriya i praktyka* [Financial Services Market: Theory and Practice]. Kiev : TSUL [in Ukrainian].
18. Korishchenko, K., & Solov'eva, I. (2010). Novyye vyzovy i regulirovaniye finansovogo sektora v usloviyakh krizisa [New challenges and regulation of the financial sector in times of crisis]. *Voprosy ekonomiki – Issues of economics*. (Is. 4), (p. 100–112) [in Ukrainian].